

PRIMJERI POLITIČKOG ONEMOGUĆAVANJA RADA HRVATSKIH PRIRODOSLOVACA, 1. DIO: PROFESORI IVO HORVAT, STJEPAN BERTOVIĆ I BORIS VRTAR

MLADEN RAC, ANDRIJA ŽELJKO LOVRIĆ

(Institut »Ruder Bošković«, Zagreb)

UDK 5(091): 929 Horvat, Bertović, Vrtar
Pozvano predavanje
Primljeno: 25. VI. 1993.

SAŽETAK. Ovaj rad govori o različnim oblicima političkog onemogućavanja u radu hrvatskih prirodoslovaca na primjeru stradanja prof. dr. Ive Horvata, prof. dr. Stjepana Bertovića i prof. dr. Borisa Vrtara. Istraživanja su pokazala da je to onemogućavanje bilo upravljano s različitim razina, npr. iz samih ministarstava za sve troje profesora, iz Sveučilišnih partijskih struktura za prof. Vrtara ili iz partijskih struktura pojedinih fakulteta za prof. Horvata i prof. Bertovića, te čak iz samih katedra za prof. Bertovića. Razumije se da su svaki takav slučaj uvijek inicirali pojedinci radi osvete, izravnavanja starih računa, ideoloških predrasuda, osvajanja vlasti, čestohlepnosti, materijalne koristi, suparništva itd. Ponekad je politika bila glavni pokretač (prof. Horvat, prof. Vrtar i djelomice prof. Bertović), a u drugim slučajevima su se politikom koristili samo kao ambalažom za provođenje vlastitih namjera (djelomice za prof. Bertovića). Bez obzira na sve nijanse, u svim proučenim slučajevima rezultat je bio uvijek isti – nanesena je velika šteta hrvatskoj znanosti i žrtvama ove represije. Sigurno je da se žrtvama ne mogu nadoknaditi gubici, ali im se iznošenjem njihovih slučajeva pokušava dati kakva-takva moralna zadovoljština, a skupljanjem i objavljivanjem njihovih neobjavljenih radova spasiti za hrvatsku znanost dio rezultata njihovih istraživanja.

U totalitarnim jednostranačkim režimima politika se upletala u sva područja ljudske djelatnosti želeći ih držati pod kontrolom i prema svojim potrebama. Osobe koje su u pojedinim djelatnostima, napose u prirodnim znanostima, bile na istaknutim mjestima kao doktori znanosti ili čak sveučilišni profesori, a nisu se po svojemu političkom uvjerenju, vjeri, rodoljublju ili načinu razmišljanja uklapale u unaprijed određene sheme razmišljanja i ponašanja, proglašavane su politički nepodobnima ili su na temelju dosjea i prijava držane za takve te se prema njima provodila represija. Mi smo istraživali ovu tematiku radi pronalazjenja takvih slučajeva, njihove znanstvene djelatnosti, neobjavljene znanstvene ostavštine, spasavanja postojećih znanstvenih radova i podataka za hrvatsku znanost, znanstvene rehabilitacije tako oštećenih znanstvenika i planiranja obnove njihovih znanstvenih djelatnosti. Radeći na toj tematici našli smo da su načini i razine represije bili različni od slučaja do slučaja. Također smo ustanovili da su se pojedini slučajevi s nizom varijacija odigrali po političkoj direktivi, a za druge su korišteni motivi iz politike kao paravan za nečiju igru i ostvarivanje osobnih ciljeva osvajanja koristi i moći.

Prilikom istraživanja građe za ovaj rad korišteni su podaci iz objavljenih biografija, Državnog arhiva, znanstveno-stručnih radova i publikacija te podaci dobiveni od samih represijom pogođenih znanstvenika, njihovih rođaka, suradnika i prijatelja. Radi objektivnosti prikaza i zadovoljavanja želje pojedinih oštećenih znanstvenika, podatke koje nismo dobili u službenome pisanom obliku, ili ih našli u nekoj publikaciji označili smo pripomenom »prema riječima....«. Također smo u svakome pojedinom slučaju poštovali volju pogođenoga znanstvenog radnika ili njegovih rođaka spominjući imena i događaje u formi i kontekstu koji su željeli.

Ivo Horvat rođen je 1897. u Čazmi, a diplomirao je i doktorirao (1920), na zagrebačkome Filozofskom fakultetu, gdje odmah stupa u službu. Na istom fakultetu je 1939. izabran, a 1940. postavljen za redovitoga profesora sistematske botanike i geobotanike te predstojnika Botaničkoga zavoda i vrta. Od 1947. do kraja života redoviti je profesor i predstojnik Zavoda za botaniku Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Vrlo je istaknut botaničar svjetskoga glasa i osnivač zagrebačke fitocenološke škole. Posvetio se gotovo isključivo biljnoscioološkom istraživanju i kartiranju raslinstva u različitim krajevima jugoistočne Europe. Izradio je prve fitocenološke karte raznih krajeva naše zemlje i Balkanskog poluotoka. Predlađač je i jedan od pokretača sustavne izradbe Vegetacijske karte bivše Jugoslavije i Vegetacijske karte Europe. Bio je vrlo aktivan član mnogih naših i stranih redakcijskih odbora, znanstvenih i društvenih organizacija; sudionik i predavač na mnogobrojnim savjetovanjima i kongresima u zemlji i inozemstvu. Istaknuti je popularizator botanike, pionir i djelotvoran borac za zaštitu prirode i osnivač nacionalnog parka Risnjak.¹ Prof. Horvat umro je u Zagrebu 1963.

Nakon drugoga svjetskog rata, 13. svibnja 1945, prema riječima prof. Marije Horvat, u *Vjesniku* je objavljen članak pod naslovom »Kroz zatvore i ustaške logore«, u kojem se optužuje prof. Horvat za smrt svog asistenta Josipa Linardića, a također je istoga dana održana i radioemisija s istom temom, ovaj puta bez spominjanja imena prof. Horvata. Dan nakon toga prof. Horvat kod povjerenika Filozofskoga fakulteta zahtijeva »istragu protiv sebe jer na njemu nema nikakve krivnje za taj nesretni događaj« (prijepis pisma što su ga znanstveni kolege uputili ministru prosvjete Narodne republike Hrvatske 1946). Prof. Horvatu se 16. kolovoza 1945. oduzima pravo obavljanja dužnosti sveučilišnog profesora i predstojnika Botaničkog zavoda i vrta. Istražni postupak protiv prof. Horvata započinje istoga dana.² »Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača« pokrenula je istražni postupak protiv prof. Horvata, tereteći ga da je (doslovni tekst optužbe, Arhiv Hrvatske, Zagreb 1945):

»1) *Kulturno suradjivao s okupatorom i njihovim pomagačima time što je napisao članak 'Biljni svijet' izašao u knjizi 'Naša Domovina' sv. I iz 1942 god. str. 18–24. Ovu knjigu izdao je Glavni ustaški stan, a glavni urednik iste bio je poznati profašist prof. Filip Lukas, a politički urednik takodjer poznati ustaša ing. Franjo Perše. Na prvoj stranici knjige otisnuta je velika 'Poglavnikova' slika, dok je predgovor napisao zloglasni ustaški prvak Blaž Lorković, poglavni pobočnik, a koji predgovor odiše punim*

¹ *Šumarska enciklopedija*, sv. 2, str. 64–65. JLZ, Zagreb 1983.

² Dokumentacija prof. dr. S. Bertovića: Dr. M. Gračanin, dr. S. Horvatić, dr. F. Kušan, dr. A. Petračić, dr. I. Pevalek & dr. V. Škorić, Pismo upućeno dr. Zlatanu Sremcu, ministru prosvjete NRH, Zagreb, 15. travnja 1946.

ustaškim duhom i u kojem se knjizi namjenjuje zadatak u punom skladu s ustaškim načelima. Osim toga napisao je članke 'Dalmacija' u Hrvatskoj enciklopediji sv. IV, članak 'Die Pflanzenwelt Kroatiens' izdanje H.I.B. 2 1942 g., članak 'Istraživanje vegetacije Biokova' /Ljetopis jug. Akademije sv. 53 god. 1941/ i članak 'Biljni svijet' u knjizi 'Zemljopis Hrvatske' /sv. II iz 1942 god. str. 383–474/.

2) Da je kao klero-fašist vodio na Filozofskom fakultetu reakcionarnu politiku. Da je bio protusrpski raspoložen i dosljedno tome da je bio protivnik NOP-a i u tom smislu radio.

3) Da je bio upleten u t. zv. aferu Linardić. Tu da je imao svog udjela kod Linardićevog hapšenja i da ga je teretio svojim iskazom kod policije i prijekog pokretnog suda, na osnovu čega da je Linardić sudjen i streljan.«

Nakon saslušavanja svjedoka i rada komisije prof. Horvat je oslobođen svih navedenih optužbi a istražni postupak protiv njega je obustavljen.³ Pošto je razriješen od svojih dužnosti prof. Horvat je stavljen na raspolaganje Ministarstvu prosvjete do konačne presude sveučilišnog suda časti. Nakon provođenja ovog postupka i nakon izvještaja istražne komisije Filozofskog fakulteta i javne rasprave prof. Horvat je bio samo kažnjen pismenom opomenom radi jedne izjave dane prof. Vrkljanu, dok je po svim drugim pitanjima i od svih optužbi bio oslobođen svake krivnje.² Osim svega toga, prof. Horvatu je bio onemogućen povratak na radno mjesto i dužnosti na Filozofskom fakultetu, tako da je gotovo dvije godine bio nezaposlen i bez plaće.² Na sreću, zahvaljujući podršci drugih znanstvenika kao npr. H. Ema, Lj. Šafara, V. Tregubova i dr. uspijeva više privatno raditi i istraživati, npr. u Makedoniji.⁴ Tek 11. lipnja 1947. zapošljava se kao profesor i predstojnik Botaničkoga zavoda Veterinarskog fakulteta u Zagrebu,⁴ zamijenivši mjesto sa svojim dugogodišnjim prijateljem prof. Horvatićem, koji odlazi na njegovo mjesto na Filozofski fakultet.

Ovim na žalost nisu prestali napadi na prof. Horvata ni njegov rad osim što nisu bili više tako direktni nego su bili preneseni na stručnu i organizacijsku razinu (prema riječima prof. Bertovića i prof. Marije Horvat). Tako prof. Horvat nije imao pravo pristupa dijelu materijala kojeg je sam skupio dok je još radio na Filozofskome fakultetu, npr. tek 1957. dobio je natrag svoj herbarij. Njegov rad pokušavali su osporiti, tako npr. na savjetovanje »Uloga i mjesto fitocenologije u savremenoj šumskoj privredi« koje se održavalo u Zagrebu 1959, nije bio pozvan prof. Horvat. Po nagovoru svoga bliskog suradnika, dipl. inž. Stjepana Bertovića (prema riječima prof. Bertovića), prof. Horvat je ipak bio, iako nepozvan, na tom skupu i držao referat: »O vegetaciji Plješevice u Lici« i zapaženu diskusiju o šumskovegetacijskim istraživanjima. Na tom skupu (zbornik skupa tiskan 1961)⁵ pokušali su napasti Horvatovu fitocenološku školu podcjenjivanjem njezine vrijednosti u šumarstvu, traženjem nekakve posebne Jugoslavenske fitocenološke škole i sl., ali je većina sudionika skupa direktno podržala

³ Arhiv Hrvatske Zagreb, Referat i zapisnici Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Br. 2358/45, ZKRZ-Ak br. 155/45, kut. 687.

⁴ S. BERTOVIĆ, Prof. dr. Ivo Horvat – Životopis, znanstveni rad i ostavština. *Biološki glasnik*, 1963, br. 1, str. 13–19.

⁵ Uloga i mjesto fitocenologije u savremenoj šumskoj privredi. *Narodni šumar* (zbornik, posebno izdanje). Sarajevo 1961.

učenje i stavove prof. Horvata.⁵ Prema riječima prof. Marije Horvat, prof. Horvatu nije bilo omogućeno odgojiti nasljednika na Botaničkome zavodu Veterinarskog fakulteta, a kolegij botanika postao je prvo fakultativan, i uskoro nakon smrti prof. Horvata potpuno je ukinut. Žalosna je i sudbina dijela podataka koje je prof. Horvat skupio i koje zbog prerane smrti nije uspio objaviti, a dobar dio ni do danas nije objavljen (prema riječima prof. Marije Horvat). Njegov herbarij (jedan od najvećih i najvrednijih na Balkanu), koji u svojoj znanstvenoj oporuci naziva svojim najdražim djelom,⁴ tek je prije par godina smješten u prostorijama Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti prije čega je (prema riječima prof. Marije Horvat) dobar dio, vjerojatno zbog nevraćenih posudbi, izgubljen. Glavni je dio herbarija ipak spašen, poglavito zahvaljujući zauzimanju prof. dr. S. Krvavice, koji je isposlovao da se herbarij besplatno čuva i obrađuje u prostorijama Veterinarskog fakulteta. Sigurni smo da će se ovim podacima i herbarskom materijalu morati posvetiti mnogo pozornosti i detaljnijih istraživanja.

Stjepan Bertović rođen je u mjestu Gaj kraj Vrbovca 1922. Diplomirao je 1950, doktorirao 1970. i habilitirao se 1972. na Šumarskome fakultetu u Zagrebu. Godine 1948–69. radio je u Zavodu za botaniku Veterinarskog fakulteta, na Odjelu za zaštitu prirodnih rijetkosti Konzervatorskoga zavoda NRH te kao prvi rukovoditelj Odsjeka za fitocenologiju i Odjela za ekologiju i tipologiju šuma u Institutu za šumarska istraživanja u Zagrebu. Kao učenik i najistaknutiji suradnik botaničara I. Horvata organizira i nastavlja zapažena poredbena fitocenoška istraživanja unutar različitih područja i problema (kartiranje vegetacije, šumske melioracije, klimatologija i pedologija, tipologija šuma, medicina, zaštita prirode i čovjekove okoline, planovi prostornog uređenja i dr.). Od 1969. predavač je, zatim docent za predmete Fitocenologija i Meteorologija i klimatologija, a od 1976. izvanredni te od 1981. redoviti profesor Fitološke bioklimatologije na Šumarskome fakultetu u Zagrebu. Umirovljen je 1984. Aktivan je član i sudionik mnogih domaćih i stranih znanstvenih i društvenih organizacija i savjetovanja. Objavio je više od 100 znanstvenih radova.⁶

Po završenoj redovnoj vojnoj obuci u Domobranstvu Nezavisne države Hrvatske i potom časničke škole u Austriji i sudjelovanja u ratnim operacijama, u ljeto 1945. S. Bertović je interniran u vojnim logorima u Maksimiru u Zagrebu te u Bjelovaru, a oslobođen nakon opće amnestije 9. kolovoza 1945.⁷ Budući da je kao rezervni domobranski časnik sudjelovao i bio ranjen u borbama potkraj rata, po povratku iz logora bilo mu je uskraćeno građansko pravo glasa, koje je na više ponovljenih traženja dobio tek u proljeće 1947.⁷ Iako nije uživao nikakvu materijalnu pomoć ni studentsku stipendiju, Sekretarijat za personalnu službu NRH raspoređuje ga kao absolventa šumarstva 1949. samovoljno na planski raspored za službu u NR Bosnu i Hercegovinu.⁷ Od toga je oslobođen tek na intervenciju prof. I. Horvata,⁷ s kojim tada već surađuje u istraživačkome radu. Kao član Konzervatorskog zavoda i istraživačke ekipe za studiju o rijeci Krki, povodom zauzimanja za njezinu zaštitu i sprečavanje izgradnje hidrocentrale na njoj,⁸ jedini je od

⁶ *Šumarska enciklopedija*, sv. 1, str. 79. JLZ, Zagreb 1980.

⁷ Dokumentacija prof. dr. S. Bertovića: Različiti spisi, svjedodžbe, potvrde, rješenja, dopisi, molbe i zapisnici, 1945–1991.

⁸ J. ROGLIĆ, I. PEVALEK, S. BERTOVIĆ, S. PAVLETIĆ, *Krka i problemi njezine zaštite (mišljenja, podaci i dokumenti)*. Konzervatorski zavod NR Hrvatske, Odjel za zaštitu prirodnih rijetkosti, Zagreb 1953.

članova Konzervatorskog zavoda sudionika u ovoj studiji koji dobiva 30. studenog 1954. otkaz u službi, s obrazloženjem ukidanja radnog mjesta zbog reorganizacije.⁷ Nakon što je napredovao do zvanja znanstvenog suradnika i šefa Odsjeka za ekologiju i tipologiju šuma, u Odjelu za bioproizvodnju Instituta za šumarska istraživanja Šumarskog fakulteta u Zagrebu, S. Bertović se glede stručnih pitanja višekratno sukobljava s direktorom i partijskim funkcionarom instituta. Nakon njegovih višekratnih provokacija, nazivanja politički nepodobnom osobom i provokacija direktorovih ljudi, S. Bertović daje 12. ožujka 1968. otkaz na rad u Institutu.⁷ Prema riječima prof. Bertovića, na temelju istih zlonamjernih izjava spriječen je njegov prijelaz na mjesto suradnika u Nacionalni park Plitvička jezera. U srpnju 1969. S. Bertović primljen je na Šumarski fakultet na određeno vrijeme kao honorarni predavač (najniže sveučilišno zvanje za nastavni kadar) predmeta Šumarska fitocenologija, iako je devet godina prije toga dobio zvanje znanstvenog suradnika.⁷ Tijekom toga cijelog početnog razdoblja nastavničke djelatnosti od 1969. do 1975. na Šumarskom fakultetu, prema riječima prof. Bertovića, nije mu dodijeljena osobna radna soba, premda su ih imali svi nastavnici, asistenti, laboranti i tehničko osoblje. Također je jedinstven bio slučaj, prema riječima prof. Bertovića, da je bez redovne službene procedure i rješenja potisnut iz nastave drugog stupnja za predmet Šumarska fitocenologija.⁹ Usprkos velikoj istraživačkoj i nastavnoj angažiranosti prof. Bertovića u drugom i trećem stupnju nastave, unatoč svim njegovim molbama i službenim predstavkama, počevši od 1977. do umirovljenja odbijeni su svi njegovi zahtjevi⁷ za dodjelu asistenta po njegovim izbornim kriterijima. Na kraju, prema riječima prof. Bertovića, isprovociran višekratnim postupcima vrlo utjecajna člana SK, koristi se starosnim uvjetima za prijevremeno umirovljenje od 1. srpnja 1984.

Boris Vrtar rođen je 1916. u Zagrebu. Diplomirao je biologiju 1938, doktorirao 1942. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i habilitirao se 1955. na Tehničkom fakultetu. Radio je kao asistent u Botaničkom zavodu Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 1940. do 1947. Od 1947. do 1953. radio je na Institutu za industrijska istraživanja, a od 1953. do 1958. kao honorarni nastavnik iz mikrobiologije i mikroskopije na Tehnološkom fakultetu. Od 1958. do umirovljenja 1976. radi kao srednjoškolski nastavnik na VI. gimnaziji. Tijekom svoga znanstvenog djelovanja napisao je veći broj radova iz citologije i mikrobiologije. U ekipi prof. I. Horvata sudjeluje u osnivanju Nacionalnog parka Risnjak, gdje obavlja mikološka istraživanja. Treba također spomenuti da su na prijedlog prof. Vrtara s njegovim prilozima izvrštene osnove genetike i molekularne biologije u nastavne programe srednjih škola.

Još za studija 1934–38. B. Vrtar se svojom političkom orijentacijom i idejom hrvatske nacionalne slobode i samostalnosti sukobio, unutar ondašnjih studentskih društava i klubova, s jugocentralističkim i ekstremno lijevim snagama. U tom predratnom razdoblju leži prema mišljenju prof. Vrtara korijen svih njegovih potonjih progona, neopravdanih diskvalifikacija i degradacija, koji su započeli 1945. godine i praktički potrajali do njegova umirovljenja, a temelje se na čistoj političkoj diskriminaciji i osveti. Tako mu je 5. studenoga 1945. poništena doktorska diploma, a na svoju žalbu nikad nije dobio odgovor.¹⁰ Nakon poništenja doktorata, B. Vrtar je radio u Botaničkom zavodu do 21.

⁹ Plan predavanja Šumarskog fakulteta u Zagrebu, 1973–1975.

¹⁰ Dokumentacija prof. dr. B. Vrtara: Različiti spisi, svjedodžbe, potvrde, dopisi i zapisnici, 1940–1992.

travnja 1947, kada na ultimatum Personalnog odjela Ministarstva prosvjete NRH mora dati »vlastitu molbu« za razrješenje dužnosti asistenta, čime je praktički izbačen sa Sveučilišta.¹⁰ Nakon što je postao honorarni nastavnik na Tehničkom fakultetu iz predmeta Tehnička mikroskopija i Tehnička mikrobiologija i publicirao više znanstvenih i stručnih radova, te nakon više uzastopnih molbi i 9 godina čekanja, Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH priznao mu je pravilno stečenu doktorsku diplomu. Ohrabren time, B. Vrtar izrađuje svoju habilitaciju kao uvjet za izbor u stalnog nastavnika Tehničkog fakulteta. Ispitna komisija pozitivno je ocijenila habilitaciju B. Vrtara i Fakultetsko vijeće Tehničkog fakulteta 2. svibnja 1955. jednoglasno zaključuje da je on stekao sposobnost za nastavnika (*veniam docendi*) na Tehničkom fakultetu u Zagrebu iz predmeta Tehnička mikrobiologija i mikroskopija, za što dobiva i potvrdu od Rektorata i Tehničkog fakulteta.¹⁰ Nakon formiranja Prehrambeno-tehnološkog odjela Tehnološkog fakulteta, B. Vrtar se prijavljuje na natječaj za docenta za predmete Opća mikrobiologija i Uvod u industrijsku mikrobiologiju na istom odjelu. Bez primjedbi je izabran za docenta na sjednici Fakultetskog vijeća Tehnološkog fakulteta 21. prosinca 1956. Ovaj izbor i imenovanje trebao je potvrditi tzv. Sveučilišni savjet, političko tijelo prema riječima prof. Vrtara s ovlastima potpuno suprotnim bilo kakvoj autonomiji Sveučilišta. Rezultat »razmatranja« njegova izbora na Sveučilišnom savjetu bila je 20. siječnja 1958. (dakle nakon više od godinu dana!) konačna odluka da se »NE POTVRĐUJE« izbor B. Vrtara za docenta na Tehnološkom fakultetu.¹⁰ Time je bila stavljena točka na znanstveno i nastavno djelovanje B. Vrtara na Tehnološkom fakultetu te je opet, tobože »na vlastitu molbu«, razriješen dužnosti honorarnog nastavnika i po drugi put izbačen sa Sveučilišta. Nakon više neuspješnih pokušaja, zahvaljujući slučajnom poznanstvu, primljen je za gimnazijskoga profesora u VI. gimnaziju, te je u gimnazijskoj službi ostao do umirovljenja. Prijelazom na gimnaziju životni tokovi prof. Vrtara su se, prema njegovim riječima, bitno poremetili, a zahvaljujući dnevnim fizičkim opterećenjima, njegov je znanstveni elan bio sveden gotovo na nulu. Dakako da je odmah 1958. uz uobičajene »informativne razgovore« započelo i povlačenje prof. Vrtara po policijskim dosjeima. Prema mišljenju prof. Vrtara, razlozi za cjelokupnu proceduru tog proganjanja bili su više-manje jasni: stari obračuni s njegovim hrvatskim uvjerenjem i povremeni kontakti, u sasvim akademskom opsegu, s nekoliko prijatelja i istomišljenika, a kontrola, dosluh i politički pritisak onog vremena učinili su svoje. Da bi situacija bila još više ponižavajuća, a moglo bi se reći i paradoksalnija, za svog djelovanja na Tehnološkom fakultetu B. Vrtar nije obavljao samo predavanja i ispite (uključivo i doktorske!), nego je sam bio ovlašten predlagati asistente, pa i docente za Tehnološki fakultet. Svi oni bili su izabrani i potvrđeni prije ili istodobno, kada je B. Vrtar, u ono doba jedini s propisnom habilitacijom za docenta, bio izbačen s fakulteta, unatoč tihoj pobuni studenata i zgražavanju znanstvenih krugova, pa i samih njegovih suradnika. Tako su o statusu i djelovanju prof. Vrtara na Sveučilištu preostali samo oskudni podaci u Redu fakultetskih predavanja,¹¹ zatim u Spomenici 300. godišnjice Sveučilišta 1969.¹² i u Spomenici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta 1974.¹³

¹¹ Dokumentacija Tehnološkog fakulteta u Zagrebu, 1953–1958.

¹² *Spomenica 300. godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 1969, str. 262.

¹³ *Spomenica Prirodoslovno-matematičkog fakulteta 1874–1974*, str. 129, 135, 155. Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu uz pomoć Republičkog savjeta za naučni rad, Zagreb 1974.

Čitav svoj slučaj prof. Vrtar je izložio u dopisu koji je 1990. poslao Znanstveno-nastavnom vijeću Sveučilišta u Zagrebu, a 1992. dobio je korektan i zadovoljavajući odgovor koji za njega ima značenje moralne satisfakcije i rehabilitacije.¹⁰ Na tom se odgovoru posebno zahvalio navedenom vijeću i rektoru jer smatra da je time dobio odgovarajuću moralnu zadovoljštinu za počinjene mu nepravde u doba jugokomunističkog režima, a neke druge nadoknade, danas, kad je cijela Hrvatska još u ratnome stanju, ne bi ni pomislio tražiti. Prof. Vrtar stoga ovaj svoj slučaj smatra definitivno završenim.

Uz niz objavljenih radova, prof. Vrtar je skupio mnogo podataka, a, također iz navedenih razloga, neke radove nije uspio objaviti te se nadamo da ćemo ih uz njegovo dopuštenje moći naknadno objaviti.

DIE BEISPIELE DER POLITISCHEN UNTERDRÜCKUNG VON DEN KROATISCHEN NATURWISSENSCHAFTLERN, 1. TEIL: PROF. IVO HORVAT, PROF. STJEPAN BERTOVIĆ UND PROF. BORIS VRTAR

ZUSAMMENFASSUNG. In dieser Arbeit spricht man über die verschiedenen Arten von politischen Repressionen, die an den kroatischen Naturwissenschaftlern und an derer Arbeit geübt wurden. Dies bezieht sich besonders auf die Leiden und Unannehmlichkeiten, die Prof. Dr. Ivo Horvat, Prof. Dr. Stjepan Bertović und Prof. Dr. Boris Vrtar erlitten haben. Die späteren Nachforschungen haben gezeigt, daß diese Repressionen von verschiedenen Zentren, zum Beispiel von Staatsministerien (an alle), Universitätsparteistrukturen (an Prof. Vrtar) oder von Parteistrukturen der einzelnen Fakultäten (an Prof. Horvat und Prof. Bertović) wie auch von den Lehrkanzeln an den Fakultäten (an Prof. Bertović) gesteuert wurden.

Die Einzelnen haben das, was schwer zu verstehen ist, aus Rache oder wegen der »Begleichung der alten Rechnungen«, aus den ideologischen Vorurteilen, wegen Machtübernahme, des Ehrgeizes, materiellen Profits, oder wegen der Rivalität, usw. getan.

In vielen Fällen war die Politik der Hauptstifter dieser Repressionen (bei Prof. Horvat, Prof. Vrtar und teilweise bei Prof. Bertović), in anderen Fällen war die Politik nur eine schwache und schlechte Maske zur Durchführung der Absichten von einzelnen Leuten (teilweise bei Prof. Bertović).

Ohne Rücksicht auf alle Repressionsnuancen ergab sich in allen durchgeführten Erforschungen immer dasgleiche: die kroatische Wissenschaft und die Opfer dieser Repression haben einen ungeheueren Schaden erlitten.

Heute ist es sicher fast unmöglich den Opfern die erlittenen Verluste zu ersetzen. Man sollte aber ihre Leidensfälle präsentieren und ihnen dadurch eine Satisfaktion und moralische Genugtuung leisten. Es ist auch notwendig, ihre nicht veröffentlichten Arbeiten zu sammeln und zu veröffentlichen. Es wird damit ein Teil von Ergebnissen ihrer Erforschungen für die kroatische Wissenschaft gerettet.